

הלכות והשקפות בעניני יום הכפורים - שיעור 580

I. ההשקפות

(א) "אור זרוע" שאומרים בתחלת סדרי התפילות בליל יוה"כ הוא להגיד התכלית מהיום קדוש ומהצום ומהבכיות שלא יהיו כמו שבוכים על דבר שנפסד כבר אלא שהוא כדי לתקן והוא שאף שרואה האדם שאינו מצליח במעשיו להרכבת תורה לא יתייאש אלא שיהיה בעיניו כזורע האור וברור שיהיה תועלת גדולה שיצמיח מזה אורות גדולות בתורה ובמעשים (דרש משה 3 - ז' ק"ע)

(ב) אבינו מלכינו האב יש לו רצון לעזור בניו אבל לפעמים אין לו כח לעזורם אמנם המלך יש לו כח אבל לפעמים אין לו רצון אבל אבינו מלכינו יש לו רצון וגם יש לו כח והכל תלוי אם מקבלינן לאבינו מלכינו

(ג) עיין בדרש משה (שנת שזנה זרוע ח - ז' ק"ג) בענין ה' Holocaust שאומרים שרק יד היטלער יש"ו עשה זאת ולכן באמעריקא שאין היטלער אין לחוש וזה שטות והכל דה' הוא הסיבה לכל שנעשה ושיעשה ואנו לא טובים מאנשי פולין ורק חסד ה' בכאן הוא להציל שארית הפליטה אף שגם הרבה צדיקים נהרגים משום דהצדיק כבר קנה לו חיי העולם הבא והרי גם נביאים ותנאים ואמוראים נהרגו על קידוש השם ובפרט בשנה שעבר שהביא הקדוש ברוך הוא לעולם Rita, Katrina, tsunami לזכרון שאין אנו לסמוך אלא על אבינו שבשמים

(ד) חמשה מעשים נקרים בראש השנה ואבאר הכל

(ה) עיקר התשובה היא האמונה הפשוטה "שה' הוא האלקים" ועל זה אמר הפסוק שובה ישראל עד ה' אלקיך שמי שמהרהר בלבו לעשות תשובה מיד הוא צדיק וחסד התשובה היא מגדולי החסדים שזיכנו בו הבורא ותשובה מאהבה נהפכות לו לזכיות כל עבירות שעבר (יומא פ"ו:) ולכן מקומם של בעלי תשובה הוא מקום שאין צדיקים גמורים יכולים לעמוד (זרכות ל"ד:) ושובה ישראל עד ה' אלקיך עד חלק אלוך שלך וגדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו (יומא פ"ו:) והקדים הקב"ה וברא את התשובה טרם בריאת העולם (פסחים נ"ד:) ואילו היו ישראל עושין תשובה אפילו יום אחד - מיד הם נגאלין (פזרש רנה שיר השי"ת ה-ג) ועיקר תשובה היא אמונה פשוטה דהיינו ה' הוא האלקים ועיין ברמב"ם (סוף הלכות תשובה) שצריך האדם ליחד עצמו להבין ולהשכיל בחכמות ותכונות המועידים לו את קונו והעצה טובה הגדולה להסתכל בשמים ובארץ לראות לפי כוחו גדלות הבריאה וגדלות הבורא ולא להבין כי ה' עשה כל זה בשבילנו בשביל ישראל ובשביל התורה וזה תכלית הבריאה אהבת ה' ולקדש שמו ומהות של יום הכפורים הודאה ויודי על מה שחסרנו באמונה הפשוטה ולכן עברנו וחטאנו ומבקשים סליחה ומחילה על כל זה ונקבל עלינו דה' הוא האלקים ולא להבין ויש חרטה ויודי פה על העבר ונקבל עלינו שלא נחטא עוד (עיין במועדי קודש)

(ו) מהות של יום הכפורים יוה"כ הוא יום ה' (תנחומא וישלח 3) לפי שהיתה שמחה גדולה לפני הקב"ה שנתנו באהבה רבה יום זה לישראל (תנא דבי אליהו רנה ח) שאילו יתקבצו עוונות הבריות שנה בשנה יתחייב העולם כליה (ספר החינוך מ"ה קפ"ה) וביום זה נעשים כולם כגוי אחד כי הרשעים נהפכים לצדיקים ועוד יום הכפורים מכפר דיש כוח ליום הכפורים לכפר (רמב"ם תשובה ה-ג) ונקרא יום הכפורים בלשון רבים שמכפר בעולם הזה ובעולם הבא (דרכי משה תרכ"ח) לפיכך אפילו כל המועדים עוברים יום הכפורים אינו עובר כי הוא יום ה' (פרקי דרבי אליעזר מ"ג) ולכן אנו בני ישראל צריך להיות בשמחה וליתן הודאה לה' שזכה אותנו במתנה הגדולה הזו אכן הוא ג"כ יום של אימה ויראה לה' שירחם עלינו ולתת לנו סליחה ומחילה

II. ההלכות

(א) השוחט שכיבד אחר לכסות הדם בכפרות בערב יום כפור שנראה שלא כדין עשה שעיקר המצוה על השוחט ואם כיבד אחר צריך להיות בטוח שכיסה מפני שהחזקה דשליח עושה שליחתו לא מועיל בדאורייתא ומ"מ דאין זה מצוה שבגופו ואפילו קטן דלאו בר שליחות מועיל להרבה פוסקים עכ"פ בדיעבד אם יעמוד על גביו ויראה שמברך ומכסה הכל כדין יצא

(ב) ליתן פתילה (suppository) בפ"י הטבעת ביו"כ לנחלש בתעניתו עיין באג"מ (ד - ק"ח) דאפשר שיהיה אסור משום גזרת דשחיקת סממנים ואם יצטערו מזה שלא יתענו ביו"כ מותר עיין באג"מ (ג - ה) דאסור ליקח סמים אף בפה ערב יו"כ כדי שיכול להתענות וראיתו מהתוספות (33 קמ"א פ"ה) שכתב על הא דדרשה ר' ישמעאל שניתן רשות לרופא לרפאות הוא דוקא מדתנא ביה קרא ורפא ירפא דמה שלא שמעינן מרפא לחודיה דהו"א ה"מ מכה בידי אדם אבל תולי הבא ביד"ש כשמרפא נראה כסותר גזירת המלך קמ"ל דשרי

ואין למילף שיהיה חידוש זה גם כדי שיוכל לקיים מצות הצום מאחר שהוא כסותר גזירת המלך שאינו רוצה שיצום ואסור לעשות זה אף בערב יום הכפורים בשביל שיוכל לצום וכ"ש בתענית דרבנן וכ"כ החלקת יעקב (3 - ג"ח)

- (ג) למי שאסור להתענות ביוה"כ כל הנ"ל אסור משום שליכא חיוב להכין עצמו שיכול להתענות ורק יש מצוה לאכול מהיקש תשיעי לעשירי וגם לחוש לחשש איסור דהיתר רפא ירפא חל רק על מחלה ואין למילף שיהיה חידוש זה גם כדי שיוכל לקיים מצות הצום ולכן אף בעיוה"כ אסור לקחת הנ"ל (אג"מ ג - 5) ורשאי לאכול אף כשצריך לאכול הרבה ואף כשאפשר ליתן לו האינטרע ווינעס בעיוה"כ (אג"מ ד - ק"ח - ג) (מי שהוא ברי ויש לו כאב ראש קל פעמים מפני התענית אסור ליקח הנ"ל אפילו ערב הצום אם לקיחת הסם הוא רק להקל על הצום ולא לרפא המחלה (משמעות האג"מ ג - 5) וכ"כ השדי חמד ונהגו להקל (פסקי תשובות תרי"ח - ח) עיין שם בגדר של ענוי ביוה"כ

- (ה) חולה שאין בו סכנה כגון שנפלה למשכב או מצטערה כל גופה שליכא סכנה להתענות צריכה להשים הקאפסול לתוך פי הטבעת אפילו ביוה"כ (אג"מ ד - ק"ח) (ו) תרופה אשר טעמה אינו מר אסור לחולה שאין בו סכנה (שש"כ ל"ט - ח) ואם טעמה מר שאין בה הנאה לחיך לדעת השאגת אריה (סימן ע"ה) גם כן אסור דכיון דאכלן אחשבינהו (הרא"ש זר"פ כל שעה סימן ח) אמנם לדעת רוב הפוסקים דמותרת דלא אמרינן אחשביה בתרופות (אג"מ 3 - 5) (שש"כ ל"ט - ח) ואפילו אין טעמו מר (אג"מ ג - 5) ועיין בשו"ת מנחת שלמה (י"ז) שדן לענין תרופות שטעמן מר מעט אם גם הן מותרות ומעוטפת בנייר מותר לחולה שאין בו סכנה לפי שאין בזה הנאת גרון ואין דרך אכילה בכך ואף כשהתרופה אין טעמה מר (שש"כ ל"ט - ח) בשם הגרש"ז (איערבך) ובשתיית מים אסור ואך אם מערבבים דבר דדרכו לפגום טעם המים תלוי במחלוקת הנ"ל ואם ישתה המשקה מר פחות מכשיעור יש עוד סניף להתיר (ז) זקן בן 85 שהוא ברי מ"מ גופן שונה מכל אדם ואולי מצבו כקטן ולכן צריך לשאול הרופא אם הוא צריך לצום ולמי שיש אב זקן במוסד שמחויב לאכול פחות מכשיעור לפי דעת הרופא חייב הבן לדאוג למי שיאכילוהו פחות מכשיעור ואם לא מוצא יבטל הבן תפילה בציבור ויאכילוהו פחות מכשיעור

- (ח) זקן מבוזבז דינו כשוטה מ"מ צריך להניח לפניו מעצמו ביוה"כ וכעין מה שכתוב בשער הציון (תרי"ט - ח) שאסור להאכיל את הקטן בידים חוץ לסוכה אבל מותר להניח לפניו לאכול ואם ע"י נכרי קל יותר (שבת שבתון זף ע"ז) (ט) נשים שמברכות שהחיינו על הנרות הוי קבלת איסורי יוה"כ ולכן צריכות לחלוץ מנעליהן לפני שהדליקו הנרות ואסור לנסוע בקאר למקום אחר ואם צריכות לנסוע עושין תנאי שלא קבלו בזה עצמו של יום ויוצאים בהשהחיינו שמברכין בביהכ"נ (שש"כ מ"ד - י"ז) (י) יש להזהיר לנשים שנוהגות לומר שהחיינו בשעת הדלקת הנרות בבית שלא יאמרו שנית ברכת שהחיינו בביהכ"נ אלא ישמעו מהש"ץ ויענו אמן (שער הציון תרי"ט - ז)

- (יא) נוהגים שכל בעל הבית ידליק נר אחד לכל ביתו ונקרא נר נשמה ויש אומרים הטעם כדי שיוכלו להבדיל על נר ששבת (בית יוסף תרי"ט סופו) (יב) אם יכול לנעול קטן שאינו בר חינוך מנעלים של עור - עיין בשיעור 281 (ב-II) (יג) עמידה כשפותחים הארון בימים נוראים - עיין בשיעור 281 (V) (יד) מנעלים שהם דומים ממש למנעלים של עור - עיין בשיעור 281 (IV) (טו) אם עושה כפרות בממון סכום הממון יהא כפי מחיר תרנגול אלף המגן (תרי"ט - י"ח) בשם החיי אדם

- (טז) בליעת רוק בלילה אסור לבלוע שעדיין טעם אוכלים בפיו עיין בהגהות חתם סופר (תרי"ג) ודומה למאכלים שאינם ראויים לאכילה ורובה המתירים משום דאין זה בגדר שתיה אלא בגדר בליעה עיין במ"ב (תקס"ז - י"ג)

- (יז) חולה שמחמיר על עצמו ומתענה הרי הוא מתחייב בנפשו ומאכילים אותו בעל כרחו באר היטב (תרי"ח - ג) אבל יש חולקין עיין בשו"ת אבני נזר (חושן משפט סימן ק"ג) ושו"ת האלף לך שלמה (שנ"ח) ושו"ת יחזקאל דעת (ח - ס"ח) ועיין במועדי קודש (דף ר"ב) במכתב ששלח הרב"ק ר"י מבעלז לרמ"מ מויזניץ